

Agnė Klimaitienė

Lietuvių kalba interneto naršyklėse

Beveik visi naršome internetą ir naudojamės kuria nors naršykle. Todėl svarbu, kokių tekstus matome naršyklių languose: ar jų kalba taisyklinga, sklandi, lengvai suprantama.

Naršyklių yra įvairių. Svetainėje *w3schools.com* kas mėnesį pateikiama naršyklių naudojimo statistika. 2019 m. gegužės mėnesį ji buvo tokia: „Google Chrome“ – 80,4 proc., „Mozilla Firefox“ – 9,5 proc., „Microsoft Edge“ kartu su jos pirmtaku „Internet Explorer“ – 3,6 proc., „Safari“ – 3,3 proc., „Opera“ – 1,7 proc. Panagrinėsime dviejų populiariausių naršyklių „Google Chrome“ ir „Mozilla Firefox“, sudarančių 89,9 proc. visų naršyklių rinkos, lietuviškumą. Toliau šias naršykles vadinsime trumpiau: „Chrome“ ir „Firefox“.

Terminija

Palyginsime svarbiausius terminus, kurie įvardija tas pačias sąvokas abiejose naršyklėse, bet yra skirtingi (žr. lentelę). Juos palyginsime ir su teikiamais „Enciklopediniame kompiuterijos žodyne“ (EKŽ)¹.

Lentelė. Terminų palyginimas

Nr.	Angliškai	Lietuviškai		
		<i>Chrome</i>	<i>Firefox</i>	EKŽ
1	bookmark	žymė	adresas	adresas
2	bookmarks	žymės	adresynas	adresynas
3	cancel	atšaukti	atsisakyti	atsisakyti
4	close	uždaryti	užverti	užverti
5	edit	redaguoti	taisa	taisa
6	eyedropper		spalvos parinkiklis	pipetė, žr. spalvos parinkiklis
7	key	klavišas	mygtukas (pelės)	klavišas
8	link	nuoroda	saitas, nuoroda	saitas
9	mode	režimas		veiksena
10	open	atidaryti	atverti	atverti
11	paste	įklijuoti	įklijuoti	įdėti
12	pop-up window	iššokantis langas	iškylantis langas	iškylantysis langas
13	proxy	tarpinis serveris	įgaliotasis serveris	įgaliotasis serveris
14	search engine	paieškos variklis	ieškyklė	ieškyklė
15	settings	nustatymai	nuostatos	nuostatos
16	spam	šlamštas		brukalas
17	synchronization	sinchronizavimas	sinchronizavimas	suvienodinimas
18	tab	skirtukas	kortelė	kortelė
19	theme	tema	apvalkalas	apipavidalinimas
20	translator		vertėjas	vertyklė
21	undo	anuliuoti	atšaukti	atšaukti
22	web	žiniatinklis	saitynas	saitynas
23	webpage	puslapis	tinklalapis	tinklalapis

Pastabos.

1. Abiejų naršyklių angliškose versijose vartojamas terminas *bookmark*. Bendrinėje anglų kalboje šiuo žodžiu vadinama kortelė, įdedama į knygą pažymėti vietai, iki kurios knyga perskaityta. Šis žodis naršyklėse vartojamas metaforiškai, tariant, kad saitynas yra knyga ir į ją dėdamos kortelės įsimintinoms vietoms pažymėti.

Naršyklės „Chrome“ lietuviškoje versijoje šis žodis ir iš jo arba su juo sudaryti žodžių junginiai verčiami pažodžiui. Iš tikrųjų tos įsimintinos saityno vietos naršyklėse įvardijamos tinklalapių adresais. Taigi nutolstama nuo metaforos.

Naršyklės „Firefox“ lietuviškoje versijoje ta metafora nesinaudojama ir šios terminų grupės centre yra *adresas*, pavyzdžiui, *new bookmark* → *naujas adresas*. Toks terminas aiškesnis ir lengviau suprantamas.

2. Adresų sanakaupa vadinama *adresynu*. Su šiuo žodžiu daroma įvairių junginių, pavyzdžiui: *bookmark* → *įrašyti į adresyną*; *search bookmarks* → *ieškoti adresyne*; *bookmarking tools* → *adresyno priemonės*. Daugiau pavyzdžių galima rasti EKŽ.

3. Čia geriau tinka *atsisakyti*, nes veiksmas dar neįvyko. *Atšaukti* tinkamesnis, kai veiksmas jau padarytas (panašiai kaip priimtą įstatymą reikia *atšaukti*, o siūlomo naujo įstatymo pakanka *atsisakyti*).

4. Priešinga komandai *atverti* – *užverti*. Tai komanda, kuria nurodoma užverti atvertą dokumentą, failą arba kt.

5. Veiksmažodis *redaguoti* vartojamas, kai reikia tikrinti ir taisyti tekstą, rengiamą spaudai arba įrašui. Kai kalbama apie programinės įrangos meniu grupę tekstui rengti, taisyti, tvarkyti, geriau tinka *taisa*.

6. *Spalvos parinkiklis* aiškesnis už metaforinio angliško žodžio *eyedropper* pažodinių vertimą *pipetė*. Gerai, kad EKŽ rengėjai įdėjo nuorodą žr. *spalvos parinkiklis*.

7. *Mygtukas* ir *klavišas* vartojami sinonimiškai. Tačiau tuos, kuriuos spaudome klaviatūroje, vadiname *klavišais*, o kompiuterio ekrane nupieštus į mygtukus panašius piešinėlius, kuriuos spaudome pele, – *mygtukais*.

8. EKŽ teikiamas lietuviškas terminas *saitas* (hipertekste esanti nuoroda, turinti matomą dalį ir po ja paslėptą komponentą – nurodomo objekto adresą).

9. *Veiksena* nurodo veikimo būdą. Todėl reikėtų pirmenybę teikti lietuviškam terminiui, turinčiam tą pačią šaknį, kaip ir *veikimas*, *veiksmas*.

10. Žodis *atverti* trumpesnis už *atidaryti*.

11. Nieko bendra su klėjais – per daug tolima metafora.

12. EKŽ siūlo vartoti *iškylantysis langas*.

13. Tinkamesnis atrodo *tarpinis serveris*.

14. Vietoj *paieškos variklio* turime trumpesnę žodį *ieškyklė*.

15. *Nuostatos* ir *nustatymai* gali būti suprantami vienodai. Tačiau veiksmažodinis daiktavardis *nustatymas* reiškia ir veiksmą, todėl gali kilti konfliktinių situacijų, pavyzdžiui, „Nustatymų nustatymas iš naujo“ (*Chrome*).

16. EKŽ ir kituose žodynuose *brukalas*.

17. EKŽ, taip pat ir „Tarptautinių žodžių žodynas“ *sinchronizavimą* apibūdina, kaip procesų laiko suvienodinimą (graikiškai *synchronos* „vienalaikis“). Čia kalbama apie adresyną, žurnalą, priedus, todėl juos *sinchronizuoti* nelabai tinka, bet ir *suvienodinimas* per griežtas. Gal geriau tiktų *suderinimas*?

18. Angliškas žodis *tab* daugiareikšmis. Naršyklėje „Chrome“ verčiant pasirinkta ne ta šio žodžio reikšmė – *skirtukas*. *Skirtukas* – tai skyrybos ženklas: taškas, kablelis, o kompiuterijoje dar ir tabuliacijos tarpas, linija ir kt. Todėl šios netinkamos žodžio reikšmės pasirinkimas yra vertimo klaida.

19. Visi trys vertimai skirtingi. Netinkamas *tema* atsirado dėl angliško žodžio *theme* panašumo į lietuvišką *tema*.

20. *Vertėjas* – žmogus, *vertyklė* – vertimo programa.

21. EKŽ teikiamas terminas *atšaukti*.

22. Ankstesniuose žodynų leidimuose buvo teikiamas *žiniatinklis*. Tačiau taip pat vadinamas ir *žinių tinklas*. Tai natūralus dvižodžio junginio *žinių tinklas* atitikmuo. Todėl prieš dešimtmetį buvo nuspręsta *žiniatinkliui* palikti tik *žinių tinklą*, o internetinį tinklą vadinti *saitynu*.

23. *Tinklalapis* konkrečiau, nes tai ne bet koks (popierinis) puslapis, o saityno puslapis.

Lentelėje yra tuščių langelių. Tai reiškia, kad lietuviškas terminas aptiktas tik dviejuose šaltiniuose ir buvo įdomu tuos du terminus palyginti.

Spartieji klavišai

Abiejose naršyklėse naudojami spartieji klavišai. Tai valdymo klavišų, dažniausiai *Vald* ir *Lyg2*, kombinacijos su ženklų, dažniausiai raidžių, klavišais, kuriuos paspaudus atliekamos tam tikros komandos. Valdymo klavišai žymimi jų santrumpomis.

Naršyklėje „Chrome“ angliška klavišo pavadinimo santrumpa *Ctrl* palikta neišversta, o santrumpa *Shift* keičiama (verčiama) visu lietuvišku šio klavišo pavadinimu *Antrojo lygio klavišas*. Tai nėra klaida, bet ilgas sparčiojo klavišo žymuo atrodo nenatūraliai, pavyzdžiui, *Ctrl + Antrojo lygio klavišas + N* (vietoj trumpesnio užrašo *Vald+Lyg2+N*).

Naršyklėje „Firefox“ visur vartojamos lietuviškos klavišų santrumpos pagal standartą LST 1582 (*Lyg2*, *Lyg3*, *Vald* ir kt.). Šiuo pavyzdžiu derėtų sekti ir naršyklės „Chrome“ lokalizuotojams. Juolab kad su antrojo lygio klavišu pradžia jau padaryta.

Abiejose naršyklėse sparčiųjų klavišų raidės paliktos tokios pat, kaip ir angliškose programų versijose. Ten jos atitinka komandų pavadinimus, pavyzdžiui, istorijos klavišas žymimas *Ctrl+H*. Tai racionalu, nes raidė *H* yra pirmoji angliško žodžio *History* raidė ir dėl to ją lengva prisiminti. Lietuviškame variante būtų natūraliau šioje vietoje matyti lietuviško žodžio *Istorija* pirmąją raidę *I* arba, jeigu ji jau panaudota kitame klaviše, tai kitą to žodžio raidę.

Ir dar. Visuotinai priimta sparčiojo klavišo žymenį pateikti viéntisu ženklų junginiu, be tarpų tarp jų ir be kabučių, pavyzdžiui, anglai rašo *Ctrl+Alt+A*, lietuviai *Vald+Alt+A*, vokiečiai *Strg+Alt+A*. Naršyklės „Chrome“ lietuviškoje versijoje – *Ctrl + Alt + „A“*.

Naršyklės „Chrome“ sąsaja

Pasitaiko netikslių vertimų:

Find, lock, or erase your lost phone or computer → *Prarasto telefono ar kompiuterio radimas, užrakinimas arba ištrynimasis*. Kaip galima ištrinti telefoną arba kompiuterį?;

Manage people → *Tvarkyti žmones*. Kaip galima tvarkyti žmones? Gal labiau tiktų *Tvarkyti informaciją apie žmones?*;

Create shortcut → *Sukurti spartųjį klavišą*. Netikslus angliško termino *shortcut* vertimas. Iš konteksto aišku, kad tai komanda *šaukiniui* sukurti.

Skirtingos angliškos frazės į lietuvių kalbą išverstos vienodai, nors programos atliekami veiksmai skiriasi: *Move to the top* → *Perkelti į viršų*; *Move up* → *Perkelti į viršų*.

Vienodos angliškos frazės į lietuvių kalbą išverstos skirtingai: *New incognito window* → *Naujas nežinomas langas*; *New incognito window* → *Naujas inkognito langas*. Reikėtų abiem atvejais versti vienodai, o pirmenybę teikti lietuviškam terminui.

Daugelio programų vertimuose dažnai būna perteklinių žodžių – iš anglų kalbos tekstų perkeltų įvardžių *you, your* vertimų. Malonu, kad šis trūkumas nebūdingas naršyklei „Chrome“. Pailiustruosime vertimo pavyzdžiais: *Before you download, you can check if Chrome supports your operating system and you have all the other system requirements* → *Prieš atsisiųsdami patikrinkite, ar „Chrome“ palaiko operacinę sistemą ir sistema atitinka visus kitus reikalavimus*; *Ask your administrator* → *Klauskite administratoriaus*.

Pagirtina, kad kai kur programos projektuotojo leksika pritaikoma prie jos naudotojo leksikos, pavyzdžiui: *Google Cloud Print* → „Google“ *spausdinimas iš debesies*. Angliškas programos pavadinimas pakeistas veiksmo, kurį atlieka programa, apibūdinimu. Programos naudotojui svarbus veiksmas, kurį atlieka programa, o ne jį atliekantis programos komponentas. Todėl toks programos vertimas lietuviui darosi suprantamesnis negu anglui originalus angliškas.

Naršyklės „Firefox“ sąsaja

Vertimų kalba taisyklinga, sklandi. Yra nemažai kūrybiškumo elementų, kuriuose programos savybės ir atliekami veiksmai apibūdinami tiksliau ir suprantamiau negu originalioje angliškoje versijoje. Keletas pavyzdžių:

Content Blocking – Standard → *Turinio blokavimas – Numatytasis*. Angliškas *Standard* turi daugiau reikšmių negu lietuviškas *Standartas*. Šiuo atveju pavartota tinkamesnė sąvoka – *Numatytasis*;

New Private Window → *Naujas privatusis naršymo langas*. Lietuviškame tekste patikslinta;

Display the window in full screen → *Rodyti naršyklę visame ekrane*;

Theme → *Grafiniai apvalkalai*. Lietuviškame tekste patikslinta;

Get Addons → *Parsisiųsti*.

Matyti, kad daug kur verčiama ne pažodžiui, o kūrybiškai. Tai naudinga, nes lietuviški tekstai tampa suprantamesni negu juos atitinkantys angliški.

Pasitaiko neišverstų, rečiau vartojamų anglišku santrumpų, pavyzdžiui, *webIDE*.

Naršyklės „Chrome“ žinynas

Žinynas internetinis – svetainė <https://support.google.com/chrome>. Šiek tiek užslėptas. Iš pagrindinio lango į jį patenkama paspaudus trijų vertikaliai išdėstytų taškų piktogramą, paskui nuėję per meniu punktus *Pagalba* → *Pagalbos centras* jau matome antraštę *Google Chrome Žinynas*. Čia žodis *žinynas* yra bendrinis daiktavardis, todėl jį derėtų rašyti iš mažosios raidės.

Pasitaiko ir kitur, kai sakinio viduryje žodis rašomas iš didžiosios raidės, nors jis nėra tikrinis, pavyzdžiui: *Naudodami Duomenų taupymo priemonę...* → *Naudodami duomenų taupymo priemonę...*

Žinyne daug kur šmėkščioja neišversti angliški žodžiai. Keletas pavyzdžių: *Kairėje spustelėkite Applications*; *Spustelėkite Move to Trash*; *Spustelėkite Pause*, *Resume arba Cancel*; *Jei „Chrome“ matote, palieskite Update, kad įdiegtumėte*.

„Chrome“ žinyno kalba pakankamai taisyklinga ir aiški. Gramatinių klaidų beveik nėra. Tačiau per daug palikta neišverstų anglišku žodžių.

Naršyklės „Firefox“ žinynas

Žinynas internetinis. Tai daugiakalbė svetainė, turinti 76 skyrius – į tiek kalbų jis verčiamas šiuo metu. Jo lietuviškos dalies adresas – <https://support.mozilla.org/lt>.

Žinynas didelis, sudarytas iš daugiau kaip dviejų šimtų straipsnių (tinklalapių). Tačiau į lietuvių kalbą išversta tik apie tris dešimtis tinklalapių, daugiausia tie, kurie reikalingi pradedančiajam internautui.

Tai, kas išversta, išversta neblogai.

Kai kurių veiksmų lietuviški paaiškinimai išsamesni negu originalūs angliški. Štai keletas sparčiųjų klavišų atliekamų veiksmų paaiškinimų:

Alt+Home: Home → *Alt+Prad: Į pradžios tinklalapį*;

Ctrl+Shift+P: New Private Window → *Vald+Lyg2+P: Naujas privataus naršymo langas*;

Ctrl+0: Zoom Reset → *Vald+0: Originalus mastelis*.

Kai kurie lietuviški paaiškinimai ilgesni negu angliški. Tai nėra kliūtis žinyių tekstams, nes žinyiai yra ištininiai rišlūs tekstai ir atskirų frazių ilgis juose neribojamas.

Iš šių pavyzdžių matyti, kad vertėjas rėmėsi ne vien tekstais, bet ir pasidomėjo, kas po jais slepiasi.

Yra bandymų teikti terminijos naujovių: *antispyware* → *antišnipinėjimas*; *sandbox* → *izoliavimas*; *restart* → *perleisti* (vietoj *paleisti iš naujo*).

Tačiau pasitaiko konteksto neatitinkančių žodžių: *atstatyti* → *atkurti*; *kiekis* → *skaičius*; *spausti ant mygtuko* → *spausti mygtuką*.

Straipsniuose gausu iliustracijų – aprašomų naršyklės langų fragmentų nuotraukų. Tik maždaug pusėje jų užrašai lietuviški. Jie nukopijuoti iš veikiančios sulietuvintos programos. Kituose palikti angliški, tokie, kokie buvo angliškos naršyklės žinyne. Tai rimta kliūtis žinyio skaitytojui. Programos languose jis mato lietuviškus užrašus, o žinyne reikia grįžti prie angliškų.

Internetiniuose adresuose išverstų straipsnių tinklalapiai įvardijami lietuviškais pavadinimais, rašomais internetiniuose adresuose po pasvirojo brūkšnio. Maždaug pusės jų pavadinimai taisyklingi, juose vartojamos visos lietuvių kalbos raidės, pavyzdžiui, [https://support.mozilla.org/lt/kb/Naršymo kortelės](https://support.mozilla.org/lt/kb/Naršymo_kortelės); [https://support.mozilla.org/lt/kb/Pelės spartieji klavišai](https://support.mozilla.org/lt/kb/Pelės_spartieji_klavišai); [https://support.mozilla.org/lt/kb/Nuostatų langas](https://support.mozilla.org/lt/kb/Nuostatų_langas). Tuo tikrai negalėtų pasigirti dauguma lietuviškų interneto svetainių.

Ko norėtusi sulaukti iš lokalizuotojų

Naršyklės, panašiai kaip ir kitos programos, nuolat naujinamos. Naujinant yra gera proga pakoreguoti jau esamus vertimus, t. y. ištaisyti pastebėtas klaidas, kai ką patobulinti. Būtų gerai, jei abiejų naršyklių lokalizuotojai pasidomėtų vieni kitų darbais ir iš jų perimtų gerą patirtį.

Naršyklės „Chrome“ lokalizuotojams pirmiausia vertėtų pakoreguoti terminiją, nereikėtų atidėlioti ir kitų taisyčių bei tobulinimų.

Naršyklės „Firefox“ lokalizuotojams patartina baigti versti žinyną, išversti iliustracijose esančius užrašus ir dar pasitaikančius angliškus žodžius lietuviškuose tekstuose.

Panagrinėjus abiejų naršyklių žinyių vertimus galima pasakyti, kad jų tekstų kalba, lyginant su kitų programų lokalizacijomis, nėra bloga. Galima tik palinkėti, kad abiejų naršyklių lietuviškos versijos taptų pavyzdžiu kitų programų lokalizuotojams.